

FEDERATIUNEA

Diurnala politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Marti-a, Joi-a, Sambet'a si Dominec'a, demaneti'a.

Locuint'a Redactorului:

si

Cancelari'a Redactiunii:

e in
Strat'a Morariloru Nr. 13.

scrisorile nefrancate nu se vorn
 primi decâtu numai de la corespon-
 denta regulari ai „Federationii”
 articlii tramisi si nepublicati se
 voru arde.

Pretulu de Prenumeratiune:

Pre trei luni . . . . 4 fl. v. a.
Pre siese lune . . . . 7 fl. 50 cr.
Pre anulu intregu . . . 15 fl.

Pentru Romania:

4 galb. pre anu, — 2 galb. pre 1/2
de anu, — si 1 galb. pre 1/4 de anu.

Pentru Insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. taps'a tim-
brale pentru fiesce care publicati-
une separatu. In Loculu deschisu
20 cr. de linia
Unu esemplariu costa 10 cr.

**D'in caus'a s. serbatoarei rom. cat de asta-di,
nralu urmatoriu va aparè domineca.**

Pest'a, 8/20 augustu 1868.

Precum amintiseramu de-una-di, orisonulu Eu-
ropei e ingrunatu de nori negri; asta-di potemu
afirma cu mai mare siguritate, ca pacea Europei este
amenintata de tote partile, si ca crumperea resbelu-
lui este numai una cestiune a timpului.

Doritorii pacii asteptau pre 15 a. l. c. unu ma-
nifestu de pace d'in gura lui Napoleonu, inse s'au
insielatu, ca-ai serbatoarea napoleoniana se fini fara
aretu lunei altu resultatu, decâtu multiemirea im-
peratului cu portarea gardei natiunali si declaratiu-
na lui, ca conteza la patriotismulu ei. Ast'a e totu,
ce se pote raporta despre acesta serbatoare. Cum ca
ea ar' multimi publiculu d'in Parisu, este a-ne-voia
de spusu. Scirile de acolo nu lamurescu nece chiaru
intrebarea, pentru ce se astepta, cu atata sigurate,
una vorbire de la imperatulu. In modu pacinicu nu
potea se vorbesca inaintea a 60.000 de garlisti, una
declaratiuone resbelica n'a fostu pote neci in inten-
tiunca imperatului, neci admisa prin tempu si rela-
tiuni. Acea ce e surprindictoriu, este subscriptiunea
imprumutului enorme francescu de 15 miliarde fr.,
lucu neauditu in istoria imprumuturilor. Pentru
ce acesta suma grandiosa? Nu cum-va lamurescu ea
bine situatiunea de facia, d'in care se va produce
atare resbelu intre Francia si Prussia?

S'a potutu observa mai de multe ori jalusi'a
francesiloru, pentru intarirea si contopirea in una po-
tere mare a nemtiloru sub puterea Prussiei.

Ore aceste 15 miliarde nu areta, ca una intre-
prindere resbelica contra Prussiei ar' fi asta-di po-
pulare in Francia?

15 miliarde sub dispusetiunea guvernului fran-
cescu, candu spiretele sunt acitiate in gradulu celu
mai mare in tota Europa, candu atate-a cestiuni po-
litice agiteza guvernele, candu poporele Europei
astepta tote una regeneratiune, — aceste 15 miliar-
de, dicemu, nu prognostica ele ore una furtuna, una
sguditura cumplita, carea va se erumpa in curundu,
de la unu capetu alu Europei pana la cel'a-l-altu?

Se dice asta-di, ca banii facu totu; acesta suma
enorme nu pote fi menita pentru bagatele, ea are una
mare importantia pentru viitoriulu Europei.

Totu cu raportu la evenemintele, cari le semna-
lamu, vomu aminti intalnirea imperatului Russiei cu
regele Prussiei la Schwalbach. Acesta intalnire da
ocasiune la multe versiuni si explicatiuni. Unii i de-
nega ori-ce importantia politica, altii i dau unu in-
tiesesu ominosu. Diurnalele semi-oficiali d'in Berlinu
nu i atribuescu neci una insemnetate, pana candu
cele d'in Parisu sunt de una alt'a convingere. A nu-
me se scrie d'in Berlinu: „Regele (prusescu) nece nu
s'a insinuat, ci indata ce a auditu despre sosirea
tiarului la Schwalbach, s'a silitu a-i face visita. Tiar-
ulu fu surprinsu prin acesta visita, despre care nu
a d' neci una cunoscintia anteriora. Salutatiunile im-
prumutate au fostu forte amicabile. Regele a petre-
cutu numai una ora in Schwalbach. Tiarulu petrecu
pre rege, la departarea acestui-a, pana la carutia.
De alta parte se vorbesce, ca caletori'a lui Alesandru
II. are singur'a insemnetate de a pregati casetori'a
ficeisale Mari'a, cu regele Bavariei. — In Berlinu
asi se ascunde treb'a.

In Parisu, precum spuseramu, sunt alte pareri
despre convenirea de la Schwalbach. „In cercurile
politice de aici — se scrie d'in Berlinu lui „Temps”
— convorbirea, ce avu locu intre regele Prussiei si
tiarulu Russiei, si la care fu asteptatu si Gorciacoff

de la Baden, este de una-mare insemnetate. Vei sel,
ca, in departarea lui Bismark, regele este insotitu de
dnulu *Abeken*, man'a drepta a celebrului ministru
prusescu. Asta-di se vorbesce aici mai determinatu
de catu ori candu despre una aliantia pruscesca-ruse-
sca. Nu este d'altmintre acuma nece una cestiune,
care ar' amenintia pacea Europei, inse aici, se tiene
ca evidente, ca in scurtu vomu fi pregatiti pentru
unu conflictu. Prussia trebuie se fia gata in totu mo-
mentulu contra Franciei. Ei, prussii, striga totodata
cu versu innaltu ca „sunt gata” si nu se temu de ni-
mie'a. Si intr'adeveru, organizatiunea militaria a
Prussiei s'a perfectiunatu in una atare masura de la
1866 in coce, catu este capabile a concurge cu ori-
care statu.” In Parisu aparu asi lucrurile. Vedemu,
ca situatiunea politica e seriosa. Viitoriulu ne va
spune mai multu.

In Spania tulburarile crescu pre di ce merge.
Regina, dupa subsemnarea mai multoru decrete si
orduri, a parasitu capitala.

In Italia, partid'a actiunii, prin siefulu ei, *Maz-
zini*, si-a publicatu programulu, in intiesesulu carui-a
membrii partiei sunt provocati a se tiene gata, inse
lenisciti, si a nu se doblega neci intr'o parte, pana
la momentulu actiunii care nu e departe, si care se
va face cunoscutu la rondulu seu.

Miscarile politice a le Poloniloru in Galitia, si
frecarile partideloru sunt de una mare insemnetate;
demonstratiunile Bohemiloru, cari pre di ce merge
i-au una dimensiune totu mai potinte, cauzeza mari
ingrigiri guvernului.

Mai alesu combinatiunile, ce se potu face la eve-
nemintele straine, nu ne lasa mare indoieala, ca anulu
curinte nu va trece fara descarcarea tunurilor. Re-
sbelulu una data ingagiatu intre Francia si Prussia,
remanè-va ore localisatu? Deslegarea acestei cestiuni
e misteriuulu venitoriulu.

— Sesiunea congresului asociatiunii interna-
tionali a lucratoriloru va dura de la 6 pana 11 se-
ptemvre. Scopulu acestei asociatiuni este cuprinsu in
prochiatiunea comitetului centrale, care reside in
Lipsia. „Scopulu nostru — dice acesta prochiama-
tiune — este a infintia opere de interesu publicu si
a edificà case, cari voru da asilu, pana si dreptate
totoruru filoru genului umanu, cari sunt despoia-
ti de binele spiretuale si corporale, — a lua pre totu
omulu sub scutul nostru si a revindeca pentru fia-
carele dreptate, — a face ca totu insulu se fia nu nu-
mai sanetosu, ci, pre langa acesta, se pota gusta pla-
cerile victiei, — a nimiei deosebirele de clase si a
complanà diversele interese a le societatii.”

Transilvani'a.

**Alegerea la scaunulu veduvitu alu mitropoliei de
Alb'a Iulia.**

Blasiu, 11 aug. 1868.

In fine sosi si diu'a cea multu dorita. Asteptamu,
ca Blasiulu se fia mai sublime ca ori candu credien-
du, ca clerulu va fi la inaltimea misiunii sale! Dar'
ne-amu insielatu . . . . ca-ai dedatu este Romanulu a
se desbina atunci, candu are mai mare lipsa de unire.
Intr'aceea se nu ne pre grabimu, ci se lasamu, se
vorbesca faptele.

In 10. l. c. la 4 ore dupa amedia-di, membrii si-
nodului se intrunira la sinodu in catedrala. Comisariulu
reg. S. S. A. Dobr'a indrepta catra adunare o cuven-
tare insufletitoria d'in care provoca impresiune pla-
cuta si consolatoria, mai alesu urmatoriulu pasagiu:
„Voi sunteti intristati, dar' mangaiati-ve si incredeti-
ve in Ddieu, care schimba si muta pre imperati.”
Dupa asta se purcese la alegerea unui protonotariu,
si se alese destinsulu profesore si deputatu alu corpu-
lui profesoralu D. Ioanu M. Moldovanu. Apoi urma
verificarea litereloru credintiunali ale acelu indre-
ptatiti la alegere si cu asta se fini siedintia de asta-di.
Ser'a se tienu una conferintia privata, la care parte-

cipara mai alesu omenii cei mai luminati si cei mai
sinceri, pre cum si putiene vulpi. Aci se facu o ma-
nifestatiune grandiosa in favorulu card. *Lucianu
Bunaparte*, si daca clerulu s'a schimbatu in diu'a
alegeri, caus'a fu a) ca a fostu ingrigitu, ca intere-
sele dinastiei nu se unescu cu alegerea astei persone
ilsutre, b) s'a temutu, ca cardinalulu, pentru care
Romanii conserva atatea simpatie si stima, va declina
increderea si onorea fratiloru indepartati.

Unii se indignara d'in caus'a ca nimenu nu i-a
tocatu prin minte, ca pentru inaltiare cu splendorea
serbatoarei se trameta cate-va companie de ostasi; dar
se mangaiara aflandu ca maritul tribunulu in-
cuisitoriu d'in Tergulu-Muresiului nu si-a uitatu
de Blasiu, ca-ai chiar' in acc'a di sosira aci numai 14
citatiuni. Onore Dlu Hildebrand!

A dou'a-di in 11 l. c. la 12 ore alegatorii se in-
trunira in catedrale, ca se proceda la actulu alege-
rei. Dupa citirea chartieloru ministrului de culte si
investiamentu, neobositulu si demnulu vicariu alu Fa-
garasiulu d. Ioanu Antoneli, suindu-se pre catedra
aretu in termini chiari decadint'a baserecei nostre, si
spre vindecarea reului face unu proiectu de 10
conditiuni, care pentru insemnetatea lui, cu alta oca-
siune lu-voiu tramite spre publicare. (Lu-publicamu
mai la vale dupa „Gazetta Transil.” R.) Dar' ce se
vedeti, D. comisariu A. Bohatielu fatia cu estu
proiectu se dechiaru francu ca „d'insulu nu se pote
invol, ca intr'o adunare convocata de regimu se se
pertracteza asemeni obiecte.” (Auditi fratiloru!) Pro-
top. S. Balintu propune ca noulu metropolitu se
se oblege, ca va sustiene realisa si primu decisiu-
nea acestui sinodu, proiectulu Dlu Antoneli, ceea ce
se si primi.

Acum se ridica d. A. Popu prot. Albei-Julie si
dupa ce propune adresa de multumita Mai. Sale,
adauge intre altele: „Sinodulu pre langa tota oma-
gial'a supunere si aderintia catra M. Sa si regimu
protesta cu solenitate in contra atacarii, ori despoia-
rei clerului de dreptulu de alegere alu archiereului,
d'in causa ca astu dreptu e istoricu. Er' in catu pen-
tru amestecarea d. ministru de cultu in celea inter-
ne ale deprinderei dreptulu nostru, se roga, ca Es.
Sa in venitoriu se ne crutia cu asemeni inviatiuni.
Propunerea se spriginescu. D. Petru Popu, vicariulu
Haticgului propune alegerea unei comisiuni pen-
tru facerea protestului. D. Densusianu cetesce o pro-
punere, prin care cere, ca sinodulu se faca pasi ener-
giosi, prin cari dreptulu de alegere nu numai se
sustiena, ci se se estinda si a supr'a dieceseloru su-
fragane.

Acum iè cuventulu D. Bohatielu si
se incerca, se apere pre regimu, dicandu ca „re-
gimulu nu a marginitu, ci inca a mai largitu
dreptulu de alegere” (sic). — Preste totu vota-
ra 215 insi, d'intre cari 121 indrapatiti er' 94
capetara astu dreptu d'in cause pre bine-cuventate.
— Numerandu-se voturile se aflara pentru epis.
Vancia 59, pentru dd. T. Cipariu 49, Fekete 36,
Coroianu 31, Papfalvi 15, Dobra 11, Antoneli 6, Si-
lasi 2. Comis. A. Dobra prochiama de candidati pre
urmatorii trei dni: J. Vancia, T. Cipariu si I. Fekete.
— Dupa asta multimi adunarei si ven. capitulu, la
care rursuse vicariulu capitulariu, Alutanu. Actulu
lu-incoronà D. Bohatielu, multumindu clerulu si
laudandulu maturitatea (carca cu ocasiunea asta nu
o a pre documentatu).

Apoi urma unu prandiu diplomaticu. D'intre toa-
stele, ce se tienura, provoca aplause mai vie alu
dlu prof. I. M. Moldovanu. Toasit si dlu Pogany, comi-
tele supremu, in limba magiara, de si noi scimu, ca
dsa scie vorbi romanesce bine, desi nu asi de bine,
ca stramosii sei; apoi si d'in respectu catra societatea
romanesca inca amu fi asteptatu se vorbesca in lim-
ba-i quondam materna. — In fine treb se aminte-
scu si aceea, ca atatu in catedrala sub decursulu vo-
tarei, catu si la prandiu, publiculu areta cea mai via
si mai meritata manifestatiune de stima, iubire si in-
credere dlui Cipariu.

D.

**Proiectulu de conditiuni motivate, propusu de
dn. vicariu Antonelli si acceptatu de sinodu a fostu
acesta:**

Dupa despoierea, torturarea si omorirea tirane-
sca a mitropolitulu Sav'a Brancovenu prin consilia-

rii cei rapitori ai lui Mihailu Apaffy, beseric'a greco-resaritena romanesca d'in Transilvania si partile sale impreunate decadiuse cu atatu mai greu, cu catu ca mai toti boiarii de nationalitate romanesca apucaseră a se calvini, prin urmare d'in aperiatori ai besericii si ai natiunii se facura asupritorii ei. Dupa ce Transilvania fu ocupata de armatele imperatiului Romanilor si regelui Germaniei Leopoldu I., clerulu si poporul romanesc temendu-se de reulu de care nici n'au scapatu, ca adica nu cumva la inchiaarea tractatului de supunerea tierii se remana pe d'in afara, au cercatu tote calile, pentru ca cu acea ocaziune se scape de blastemulu Aprobatorulu si alu Compilatatorulu. Primulu respunsu inse ce li s'a datu a fostu : Romanii cu legea loru se se alature la un'a d'indre cele patru confesiuni recunoscute, privilegiate, recepte, precum se numeau acelea. La inceputu adica nu s'a cerutu, ca romanii se si schimbe credinti'a, ci s'a cerutu numai, ca ei cu relegea loru se se injosca la conditiunea de lipiture, catra un'a d'in acele confesiuni domnitorie. Pana la 1692—1700 confesiunea greco-resaritena trecea de lipitur'a confesiunii calvinesci. Pana atunci romano-catolicismulu compromisu forte greu mai alesu prin calugarii jesuiti, pana candu aceia fusesera tolerati in Transilvania, inca se afla intr'o stare destulu de umilita. D'indiu'a, in care armat'a imperatesca, firesce romano-catolica, a pusu pitiorulu mai tiepanu in acesta tiera, s'a si nascutu cea mai apriga rivalitate intre romano-catolici si intre reformatii calvini, in respectulu religiunii greco-resaritene, ceea ce se si adeveresce d'in mai multe acte si documinte pastrate pana la noi.

In fine dupa multe si mari lupte clerulu romanesc s'a inoitu a se uni beseric'a Romei, atatu pentru ca spera un'a aperiare vigorosa in contra brutalitatilor boieresci, catu si pentru ca prevediu posibilitatea de a se apropiu pe acesta cale de originea sa italiana, de a reintra in comunicatiune cu poporele romanice, de a si desvoltu limb'a si a-si scapu natiunalitatea de perire.

Rom'a ceru de la clerulu si poporul romanesc numai acceptarea celor patru puncte dogmatice, pe cari chiaru beseric'a a catolica le acceptase in conciliulu de la Florentia tienutu intre anii 1438 si 1439, era mai departe i se promise de repetite ori garantia pentru nestirbat'a conservare a ierarhiei proprie, a ritului, a disciplinii si a tuturor datineloru bisericesci, in sfera sa definita si cercuscria prin canone si prin pracs'a vecia. In totu decursulu negociatiuniloru d'in dfilele mitropolitiloru Teofilu si Atanasie I., despre decisiunile conciliului tridentinu nu a fostu nici o memorare; ca-ci ponteficii romani in totu timpulu s'au tienutu strinsu de basea uniunii aflata in conciliulu florentinu. Acest'a se vede d'in Brevele ponteficelui Paulu V. datu catra episcopii ruteni in an. 1615, cum si d'in decisiunile lui Clemente IX. cu datulu 2 aprilu 1669. si mai alesu d'in faimos'a Enciclica alui Benedictu XIV., care se incepe cu cuvintele: *Allatae sunt*. Ponteficele demanda in acesta strinsu misiuniloru d'in Oriente, ca se se tienă n u-

mai de cele patru puncte, era de ritulu, disciplin'a si institutiunile loru se nu se atinga.

Intr'aceea factiunea jesuitica anticanonica, prin urmare si anticatolica, nu se odihni, ci cuteza a prevarica in beseric'a greco-catolica, care suna: *et omnia ea, quae sancta mater Ecclesia romana tenet et profitetur*; era prin acesta ne puse per cerbice un'a parte mare a canonelor conciliului tridentinu, pe care beseric'a Franciei si a Ungariei le-au respinsu neconditionatu, Spania si Portugalia le-au acceptatu numai cu conditiuni, era Germani'a purtase resboiu d'in caus'a loru.

Totu odata aceea-si factiune pe atunci atotopotinte, atatu in Viena catu si in Rom'a, suprima si demnitatea de mitropolitu si arceiepiscopu, era apoi succesive altera jurisdicțiunea ierarhica si disciplin'a bisericesca in directiune absolutistica prin barbati, caroru li se daa crescere in institutelu jesuitice. Era fiindu ca jesuitii cari se amestecau cu atata indresnela in afacerile clerului greco catolicu, era mai preste totu de natiunalitate unguresca, ei nu se odihnira, pana candu nu adusera pe acestu cleru in supunere catra arceiepiscopii unguresci. Asia clerulu si poporul nostru romanesc in locu de a intra in comunicatiune nu numai simplu dogmatica, ci si natiunala cu Rom'a si cu Italia, se vediu d'intr'odata caditu d'in lacu in putiu, scosu de sub domni'a superintendintiloru unguri reformati si aruncatu de facto sub domni'a arceiepiscopiloru unguresci si a consistorieloru respective.

Antecesorii nostri indata de la Atanasie I. n'au lipsitu a protesta la tote ocaziunile in contra acestui felu de atentate, care au adusu atata umilire si stricatiune bisericeii noastre. La tote alegerile de arceierei clerulu s'a provocatu la invoie la asediata si acceptata in conciliulu florentinu, cum si la cele speciali inchiaiate in dfilele mitropolitulu Teofilu si a le lui Atanasie I. Pentru acea invoiea trei episcopi si cativa protopopi au suferitu in cursulu timpuriloru cele mai amare persecutiuni si chiaru destituiri, d'in cauza ca pe atunci factiunea jesuitica avea in ajutoriulu seu bratiulu potestatii politice, de care abusa dupa placu.

Toama si in sinodulu d'in 17/29 sept. 1850, adica sub domni'a legei martiale, cari 207 reprezentanti ai clerului greco-catolicu d'in Transilvania, avura barbati'a de a pune fiitorulu arceiereu diecesanu urmatoriele doue conditiuni:

a) Se pazesca si se apere beseric'a nostra in vechi'a ei libertate, neatarnata de tota influinta si subordinatiunea altoru beserice, tienendu-se numai de nemidlocit'a atarnare de la patriarculu Romei vechie.

b) Ca la sacratisim'a sa Maiestate se staruesca, ca vechiulu dreptu alu bisericeii noastre de a se aduna in totu anulu d'in cleru si poporu, adeca d'in intr'eg'a beseric'a, se se restatornicesca.

Aceste-a doue conditiuni simburose si salutare s'au acceptatu atunci in unanimitate.

Dupace inse clerulu si poporul romanesc d'in Transilvania si partile adneccate, tienetoriu de s. beseric'a greco-catolica, invetiatu de esperiinta cea mai

trista, au venitu la prea dureros'a convingere, cum ca factiunea jesuitica nu inceta ai turbura pacea si linistea sufletesca, ci cu totu felulu de midloce si pre tote calile se incerca a prevarica in beseric'a nostra institutiuni absolutistice de ale conciliului tridentinu, a desfiintia jurisdicțiunea si disciplin'a nostra ierarhica, a pune intre scaunulu Romei si intre ierarhia nostra pe primatele Ungariei si a supune clerulu nostru la acesta; dupa ce totu d'in esperiinta s'a veditu, ca chiaru unii membrii ai clerului parasi de augerulu loru pazitoriu, au alunecatu a trada d'in drepturile ierarhiceii noastre, asi pentru ca aceste lupte turburatore de spirite si lovitore morale evangelice se se puna odata capetu, sinodulu arceiepiscopu Albei Juliei, adunatu asta-di in numele Tatalu si alu Fiului si alu Santulu Spiritu, mai nainte de a pasi la alegerea arceiereului si mitropolitulu seu, asedia si decreteza cu putere obligatori p'ntu sine si pentru totu clerulu reprezentatu in acestu sinodu, cum si pentru toti urmasii sei in servitiulu besericeii lui Isusu Christosu, urmatoriele canone si respective conditiuni de alegere:

1. Autonomi'a constitutiunala si sinodala a s. beserice greco-catolice romanesci d'in Transilvania si partile anecscate este si va remane restaurata pentru toti vecii intru intelesulu canonelor emanate de la cele optu concilii ecumenice, pe catu acelea asigura drepturile dieceselor si ale arceiepiscopiloru, cum si dupa analogia praesei nostre bisericesci observate d'in vecuri, mai nainte de a se fi alteratu aceea prin maiestriele absolutismulu.

2. Uniunea nostra cu beseric'a romano-catolica este si va remane in veci numai dogmatica in cunoscutelu patru puncte si altu nimicu.

3. Dependinta ierarhiceii noastre de la scaunulu Romei este aceea prevediuta in conciliulu de la Florentia. Acea dependinta cercuscria prin canonele acelu conciliu o recunoscema si suntemu determinati a o sustiene, era stirbare mai departe a libertatii si drepturilor bisericeii noastre nu vomu suferi sub nici unu felu de impregiurari.

4. Orice membru alu bisericeii noastre gr. catolice, fia acelu clericu si chiaru arceiereu, fia ieromonachu, seu mirenu de ambele seese si de ori-ce conditiune, ar' mai cuteza a luu recursu seu apelatiune la vreunulu d'intr' arceiereu, seu consistoriele romano-catolice in orisice cauza bisericesca, acelu ca calcatoriu de canone, despretiutoriu alu ierarhiceii si alu jurisdicțiunii nostre bisericesci, se fia stersu pentru totu-de-un'a d'in comuniunea bisericeii nostre greco-catolice.

5. Acestu sinodu si-renoiesce manifestarea vointei sale respicate si in 29 sept. 1850, ca sinodele alegatorie de arceiereu, se se compuna in viitoru atatu d'in membrii clericii, catu si mireni dupa un'a proportiune, carea se va statori in celu mai de aproape sinodu, ce se va tieni in urm'a hirotonirei noulu arceiepiscopu si mitropolitu.

6. Sinodulu acesta recunosec totuodata corligunariloru sei mireni dreptulu de a confaptu in sinodu cu votu decisivu la tote afacerile, cate se redu-

FOIȘIORA.

Discursulu lui S. Barnutiu d'in 14/2 maiu 1848, de relatiunile Romaniloru cu Ungurii, si de libertatea natiunala.*)

Onorea nobilimei romane e subordinata pre totu loculu sumetiei unguresci, nobilii romani la adunările marcali stau numai pe afara: la mes'a verde numai ungurii au vorba si intrare, ca se proiepte legi si mesuri in contra romaniloru; legile unguresci pe nobilii romani neci nu i numescu pe numele natiunii loru, ci numai „azon sectán levő atyán kfi a” adeca fratii nostri de sect'a aceea, inse care e acesta secta? fara indointia cea condemnata de Aprobate. Eta in ce sta frati'a unguriloru, ca si credinti'a si chiaru pe dumnedieulu fratelui seu lu-dechiara numai toleratu, pentru ca crede in dumnedieulu tuturoru gintiloru, nu in dumnedieulu unguriloru.

Sub atari augurie rele, nobilimea romana nu va apuca neci odata la valoarea ce i se cade in statu, pentru ca valoarea fara cultura, cultur'a fara de libertate, si libertatea fara de esistinta si onore natiunale nu e cu potintia. — Ci nobilii romani au inceputu a se petrunde de simtiementulu gradului loru celui umilitu in raportu cu ungurii, ca-ci simtiementulu de onore, de se si asupresce pana la unu tempu, nu se stinge. Candu va cunosce acestu ramu nobile alu natiunii nostre, ca ramulu numai fiindu in legatura cu arborele, inverdiesce; despicandu-se de catra arbore numai infloresce!

Daca i-bate anatem'a acesta politica si pe preotii romanesci, de cari totu mai avea frica ungurii, ca le voru respunde cu anatem'a preotiesca, asi catu trebuu se se apere prin lege de ei (az oláh popák ne afuriszáljanak!) — daca i bate brum'a constitutiunii unguresci chiaru si pe nobilii romani, cari au asemene drepturi cu ungurii aristocrati, ce vor' face acesti aristocrati cu poporul, pe care nu-lu aperi neci

o lege, dupa ce l'a dosbracatu de demnitatea personale si de proprietate ins'a-si legea, ce'a ce i-ar' fi detoria cu aperiare? eta, ca dupa ce i scotu pe iobagi — asi se chiama acum poporul asierbitu — la sapa, la secere, seu la alte lucruri, i punu corda ca de aici in Ves'a; spanii, si judecii domnesci i mana cu alunulu d'in deretru de se inaltia pulberea in urm'a loru, ca in urm'a careloru ce fugu pe drumulu tierii; candu e barbatulu la caratu de grau, de fonu, de vinu domnescu, au cu aratulu in alodiulu domnescu, atunci femeia e in curte la cernutu, la diresu, la scosu de canepa, la torsu; cas'a colonului e remasa numai in grigi'a pruncului d'in leaganu; candu e tempu frumosu, colonulu lucra la domni, candu ploaia vine la lucrulu seu, atunci diu'a numai diumetate i se scie; candu a finitu lucrulu domnului, indesiertu si-arunca si elu sementia in pamentu, pentru ca acum'a trecut u tempulu sementurei, candu vine a casa de la domni, atunci lu mana la drumu si la Comitatu si la postarii; apoi candu se mai face si clac'a popei, ca neci fara popa nu pote fi? cine ar' avu anima de a pune pomi si a plantu vii fiindu astu-felu ingreunatu, cine s'ar' indemnă se infrumsetieze pamentulu cu gradini, candu scie, ca numai atita poft'a domnului seu, ca se le ice cu puterea candu va vre? se tacemu prestatiunile cele multe: gainile Oraciuului, mielulu pasiloru, puii si ouele si ceupele de untu si dieciuelele, se trecemu cu vederea vacile cele grase si peile de vulpe, care le da mai nainte popii romanesci. Daca nu si-pote inchipu cine va groutatile, cari le suferia ore-candu judeii de la Faraonu in Egiptu, se se uite la Faraonii d'in Ardealu, cum nu se mai multumescu acesti-a acum cu diu'a de lucru, ci dau cu ruptulu claile, de e constrinsu colonulu a face diua d'in nopte, si a lucra cu tota cas'a sa, ca se pota plini numerulu celu peste mesura; suntu si aristocrati, cari i baga in jugu pe omeni si grapa cu ei!

Cum au trecut u in sa atate-a secle peste unguri fara se redice greutatile aceste de pre umerii poporului! dar' ce vorbescu eu de redicare, au nu i veduramu numai in diet'a d'in urma cum se introcea ca se rapesca cu Urbariu nou de la poporu si proprietatea care o are? in Germani'a incepe a se

sterge sierbitutea inca pe la anulu 1688, in Borusi'a se scote subu domnescu proprietatea coloniloru inca pe la inceputulu acestui seclu, dar' ungurii i ar' vinde si asta-di pe omeni, daca n'ar' fi fostu Iosefu II.; neci macaru de stergerea avilitatei n'a vorbitu neci unu unguru in vr'o dieta d'in Ardealu pana la baronele Dionisiu Kemény, ci paresi si acestu-a dieta cu anim'a franta de durere, ca-ci nu potu se scota nemica cale in contra multimei domniloru pamentesci. Schimbarea, care o proiepta diet'a unguresca pe la a. 1832, era se-lu vada a dou'a ora pe poporu la domni pamentesci, si stergerea sierbitutei cea de asta-di, o invenedia cu uciderea natiunalitatei!

Cu tote aceste ungurii nu se credeau ascurati de ajutoru d'in partea romaniloru, numai cu uniunile inchiaiate pa' acum, pentru ca cea de la Asculeu fusesse pre liberala pentru romani, uniunea celoru trei natiuni numai pre nobilii cei mai de frunte ai romaniloru i trasese la complotu, era calalta nobilime romana era legata de natiunea si beseric'a romana, cum este si asta-di; deci dupa intrarea reformatiunii in Ardealu, atata lucrara ungurii pana ce i trasera pro romani la uniunea religioasa cu sine, de tienura cu unitarii mai bine de una suta de ani, er' cu reformatii seu calviniu aproape de doue sute-de ani. Multe avura de a suferi romanii de la unguri pre acestu tempu, si multi romani de frunte se lapedara atunci de legea si limb'a parintesca si se fecera unitari, calvini si unguri. Pre aceste tempuri trimiteau ungurii la romani cercatori d'in casa in casa, si la care romanu nu ada o'la cu carne la focu, pro acelu lu-pedepsiu; pre acestu tempu i faceau pe popii romanesci se ierneze canii domniloru, si protopopii portau pre umeri pre superintendintele calvinescu; cartile bisericesci se tradusera de pre limb'a scheiesca in cea romana, si li faceau romaniloru si alte carti cu dogme reformate in limb'a romana, ca se-i pota unguri mai usioru, asta inse avu urmare fericita pentru romani, preste voi'a unguriloru, ca se scose limb'a romanesca d'in beseric'a romana si intra cea natiunale. Ce minune! ca romanii si es-patriati de aprobate si in asta forma asupriti, si-tienu inca si

*) A se vedu nr. tr.

la administratiunea mosieloru, fonduriloru, mobilorului bisericesci si la institutiunea tinerimci coreli-giunarie. Era pentru ca acestu dreptu alu mireniloru se se pota exercita in modu conveniosu, se va con-damam ad hoc un'a conferintia amestecata, care se va compune pe diumetate d'in clerici, era pe 1/2 d'in mireni. Cu elaborarea unui regulamentu electoralu spre scopulu acest'a este insarcinata un'a comisiune, se se va compune d'in membrii consistoriului mitropo-litanu, cati locuiescu in Blasiu si d'in totu atati membri mireni, pe cari astadata i va denumi noulu mitropolitu.

7. La pertractarea cestiuniloru strinsu dogma-tice si la tote celelalte, cate suntu rezervate ierarhiei prin canone, membrii mireni nu voru potè lua nici o parte.

8. Arhieriei bisericeii nostre indetorati fiindu prin canonele bisericesci a tienè sinodu bisericescu si fiacare anu, archipastoriloru nostri li se aduce aminte prin vocea acestui sinodu acea strinsa oble-gaminte a loru, prin urmare cu atatu mai virtosu se aseptate de la archipastoriulu, care se va alege si hi-rotoni, ca in vigore jurisdictiunei sale canonice se aduce mai antaiu sinodulu bisericescu compusu d'in elementele si numerulu, in carele acel'a este adunatu asta-di, pentru ca acel'a se pregatesca calea spre efectuarea decisiunei aduse in punctulu precedinte.

9. Jurisdictiunea scauneloru protopopesci este restaurata, si ori-ce dispusetiuni luata spre desfiintia-rea loru fara scirea si fara voi'a clerului, introduse in biserica nostra pe cale clandestina, remanu nule.

Alu 10-lea si celu d'in urma.

Era pentru ca acestea conditiuni ale nostre puse cu scopulu celu mai curatu de a ne salva bi-sericia de apunere, clerulu si poporulu de umilire, se se pota efectua catu mai curendu, ne obligamu toti membrii acestui sinodu in numcie nostru si alu tramitatoriloru nostri in faci'a Ce-riului si a crestinatatii adeverate, a) ca ori care d'entre noi ar' fi destinatu de spiritulu santu a ocupa scaunulu mitropoliei Albe-Iuliane, seu vre-unulu d'entre scaunele episcopesci greco-catolice, va observà si va face a se observà si respective efectua tote aceste-a conditiuni pana in ultimele loru conse-cintie, si nu va cede a se mai stirba d'in drepturile bisericeii nostre nici un'a iota prin nici un'a putere seu lumescã, seu eclesiastica, ci mai virtosu va fi totu-de-un'a gata a trage si a suferi ca Sava, seu a merge pe urm'a lui Clainu si a lui Maioru, de catu a si vedè biserica s'a bajocurita si umilita. b) Ne obligamu, ca pe archiereulu nostru carele va lupta pentru autonomi'a bisericeii nostre, pentru propaga-rea moralitatii cristiane si a culturai genuine, cu ajutoriulu spiritului santu si alu scumpei nostre lim-be nationale, lu-vomu ajutà cu credintia neclatita si lu-vomu aperà de tote loviturile d'in afara, adope-randu-ne a le lua noi insi-ne a sup'a nostra; de aceea c) nici vomu mai suferi, ca archiepiscopulu nostru se fia intrebuintiatu pe calea ordonantieloru de unelta politica, nici ca responsabilitatea pentru portarile nostre si ale poporului se fia incarcata numai pe

umerii lui, d'in cauza ca clerulu si poporulu maio-renu tienetoriu de biserica greco-catolica de ritulu resaritenu, are consciintia deplina a faptelor sale, prin urmare este si in stare si determinatu a portà tota responsabilitatea acelor'a-si, atatu in solidum, catu si fiacare in parte.

Si s'au coroboratu acestu documentu spre me-moria perpetua de catra acestu santu sinodu, alatu-randu-se la protocolulu sedintiei.

Blasiu, in sedintia d'in 11 augustu anulu Dom-nului Un'a Miie optu sute siese dieci si optu.

Marele principatu alu Transilvaniei.

Sub acestu titlu cetimu in *Romanulu* unu cielu de artiele interesanti, cari, pentru impertantia loru, i impartesimu si o. cetitoriloru nostri, incependu cu partea urmatoria:

Cea-a ce observase unulu d'in diariile mai mari romanesci, cumu ca publiculu Romaniei nu cunoscete statulu cestiunei Transilvane, nu este vr'o marturi-sire noua, care se nu mai fi fostu audita si mai in-ainte, ci tocmai d'in contra, noi ne aducemu aminte bine, cumu ca in a. 1848/9 se aflà in Romania o multime de conatiionali de ai nostri, carii condam-nau pe fatia pe romanii Transilvani, pentru ca ei nu dau man'a cu Ungurii, ca „se scotia pe nemtiulu d'in tiera.“ Nici o data Romanii Transilvani n'au fostu in stare de a capacita in acestu punctu pe acei conatiionali ai loru d'in Romania, d'in cauza ca loru pana in diu'a de asta-di le-au lipsitu timpul de a-si scrie istoria patriei si a natiunei loru, asià in catu se convinga pe ori cine, cumu ca politic'a loru in 1848, n'a potutu fi alt'a, de catu numai aceea, pe care au si urmatu-o ei in adevèru.

I.

Se apropia tempulu, in care Romanii Transil-vani, voru fi constrinsi a intrà era-si in actiune, prin urmare voru avè a si formulà si acceptà era-si câte-va maxime de conduita politica si nationale, fara care ei aru fi condamnati d'in nou a rateci ca intr'unu labirintu, seu ca intr'unu desiertu alu Africeii, seu in casulu mai bunu s'aru lasà, ca se fia condusi numai de nisce individi, pe omenia si pe barb'a ace-stora, omeni cari potu se aiba cea mai curata buna vointia, lipsita inse de convictiunile, fara cari ori ce conductoriu trebue se orbece, precumu au orbecatu si in anulu 1865.

Cestiunea Transilvaniei, ca si a ori carei indivi-dualitati se pote cunoscè si explicà numai cuaju-toriulu istoriei sale. Pe catu timplu istoria Transil-vaniei nu va fi cunoscuta bine de partea cea mai mare a publiculu nostru, de atatu nu pote fi vorba de priceperea cestiunei Transilvane. Pe catu timplu dreptulu publicu alu Transilvaniei, era mai vertosu acea parte a legiloru ei, care apesara mai infricosiatu asup'a Romaniloru, voru remanè ca o carte sigilata la sèpte locuri, pe atata publiculu europenu totu deun'a va fi aplecatu a condamnà fara nici o gra-tiare portarea Romaniloru d'in Transilvania, d'in

causa ca acelu publicu este informatu pana acu-ma, cumu ca natiunea maghiara s'a luptatu pen-tru adevèrat'a libertate; este inse cu totulu ne-cunoscutu cumu ca acea libertate ce figura prea fru-mosu imbracata in frase bombastice, s'a prefacutu in exclusivulu monopolu alu elementulu magiaru, si ca pentu Romani s'au pastratu numai conditiunea etniloru Eladiei antice si a serviloru lui Spartacus. Intru a-leveru se si pote probà d'in intreg'a istoria a Ungariei si a Transilvaniei, cumu ca intre maxime-le de statu acceptate inca d'in dfilele regelui Stefanu I, a fostu si un'a curatu paganescã, isbitoria dea dre-ptulu in doctrina Evangeliei lui Christosu. Acea ma-xima de statu sunà: „Numai unu numeru ore-si care marginitu, adica o minoritate de locuitori ar-se se bucare de libertate, era majoritatea se fia detie-nuta in servitute perpetua in folosulu minoritatii.“ Acèst'a maxima a trebuitu se apese pe cerbicea na-tiunei romanesci, cu atatu mai greu, cu catu ca in decursulu seculiloru si pana in diu'a de asta-di, a fostu ajutata cu unu modu in adevèru satanicu de cea mai fiorosa ura, si religiosa, si nationale. Sciuntu este adica, cum-cà numele de Romanu incependu mai alesu d'in seclulu alu cincilea, fusese obiectulu urci si urgiei celei mai furiose, atatu la elementulu ger-manu, catu si mai alesu de la seclulu alu 13-lea in-coce la elementulu magiaru. Causele acestei ure sunt enumerate d'in seclulu in seclulu in istoria poporeloru europene, era in istoria patriei nostre s'au pastratu mai multe pagini, d'in cari se cunoscè curatu, cum-cà in conformitate cu maxima suscitata si ajutata de ur'a natiunala si religiosa, adese ori s'a decisu esterminearea totala a elementulu romanescu d'in Transilvania si Panonia, pre cumu si ca acestu elementu se vediu constrinsu a-si aperà esis-tintia sa mai totu deun'a cu armele in mana. Asià in tempulu regiloru Carolu Robertu, Ludovicu I, Si-gismundu, Mateiu Corvinu, Vladislau si dupa cade-rea Ungariei la Mohaciu, de câte-va ori suptu prin-cipii transilvani. Numai istoria va potè explicà Eu-ropei, pentru ce in Transilvania s'au adusu legi in contra natiunei romanesci atatu de barbare, in catu parechi'a loru abia se pote aflà numai in unele tieri, in cari au fostu persecutati evreii cu focu si cu sabia. Acea persecutiune continuata asup'a Romaniloru transilvani in cursu de mai multi seculi, ajunse la culmea sa in anulu 1603, candu in urm'a bataliei lui Sierban-Vod'a cu Moise Székely, diet'a adunata in noemvre la Alba Iulia, decretà esterminearea totala a intregulu elementu romanescu. d'in totu cuprinsulu Transilvaniei si a partiloru im-preunate cu ea, era alte diete decretasera, ca nimèd se nu-si pota castigà proprietate de pamentu, daru nu va trece la legea calvinesca.

Amu aflatu de trebuintia a ne permite acestu notitie istorice, pentru ca publiculu cititoriu se cunosc-a cu atatu mai usioru importantia legiloru, pe care ne vomu lua voia a le cità in urmatoriulu articulu, d'in cele doue carti de legi ale Transilvaniei, pe cari ori-ce monarcu trebuese jure, cum-cà le va observà cu consciintia: era acele legi se voru impartasi,

pre aceste tempuri puterea judecatoresca in judetiele proto-popesci si puterea legelativa in sinode; documentu, ca au avu-t odata esistintia si vietia natiunale: fia ca si incercarile un-guriloru cele de asta-di se se franga in credintia romaniloru catra natiunaltatea loru si in barbatia loru!

Catru finitulu secululu alu XVII-le calamitatile romaniloru intrecu tota mosur'a, poporulu se strimbasesc de jugulu ce-lu greu, nobilimea romana inca n'avea mai neci unu folosu de privilegiulu nobilitatou, ca aristocratii cei mari o despoia de proprietate cu puterea, o asuprescu si o batjocurescu si nobilii romanii nesciindu ungurescu si neavendu aperatori alesii d'in mediuloculu loru nice la dieta nice la comitate, scaune si ma-gistrate, nice la curtea principiloru pre nimene, necairi nu se potu aperà. — Romaniloru nu era iertatu a ambli la scola fiindu servi si legati de pamentu, abia se poteau rescumperà unii pentru ca se se facea preuti, dar' si ca preoti inca n'a-veau neci o prerogativa, care se-i scutesca de anatem'a Apro-batorulu. Iertarea diecimeloru de la principele Bethlen si alti, de si i usiora putienu, dar' nu-i potea aperà de batjocu-rile mariloru unguresci; in Aiudu nu era iertatu nice unu preotu romanescu a intrà se boteze si se ingrope; se dice, ca doi preoti romani, manandu porcii domniloru la cam-pu, fura intempinati de arciepiscopulu Teofilu: cei preoti vedicudu ca e arciepiscopulu, caditura in genunchi si lacremandu strigara: „Santi'a ta, ajuta-ne, ca suntemu de peritu!“ dar' cum potea se li ajute, candu principii reformati lu-faceau si pre arciepiscopulu romaniloru, ca se boteze catiei in locu de prunci, si daca nu voià, lu-bateà cu toiage si cu vèna de bou, cum au facutu cu arciepiscopulu Sav'a. O tem-puri barbare! o tiranie neaudite! periti d'in istoria, stingeti-ve d'in memori'a omeniloru, ca se nu mai credia cei venitori, ca ar' potè degenerà familia omenesca la atari selbatecie! Ci se vedemu acum, cum se desfasura d'in aceste catastrofe unu raportu nou intre romani si unguri.

Candu se luptau romanii cu calamitatile aceste, Ungurii catolici ardeleni inca scapatasera forte tare si scadiusera cu nu-merulu subu domnirea principiloru reformati, nu poteau scote

nemica la cale neci in diete neci airea in favorea catoliciloru, deci ei se folosira de impregiurarea cea favoritoria, in care se aflau acum sub domnirea casei de Austri'a, si chiamara pe romanii la uniune noua, legandu-le tote drepturile, privilegiile si bunatatile bisericeii catolice, daca vor' parasi catolicismulu, seu ortodocsi'a bisericeii resaritene, si vor' imbratiosia catoli-cismulu bisericeii apusene. Asià romanii, ca se scape de bat-jocurile cele multe, se plecara de acceptara acèst'a Uniune cu ungurii — d'icu intr'adinsu cu ungurii, nu cu Rom'a, pentru ca credintia catolica si usiorarea romaniloru nu era scopulu unguriloru, ci aceste erau numai nesci impregiurari favoritorie, de care ungurii se bucurau si se foloseau, ca de impregiurarea domnirii austriace, ca se-i pota trage pe romanii in partea loru, ca neci nu-i durea de sufletele romaniloru, neci nu le do-riau fericirea, ci i durea numai de acèba, ca ce porta protopopii romaniloru pe umeri pe superintendonte calvinescu, si nu pe Episcopulu de la Alba-Iulia, au pe rectorele Jesuitiloru d'in Clusiu; de aceea d'icu, ca Uniunea acèst'a au facutu-o ungurii singuru pentru binele loru. nu in folosulu romaniloru, si cu acèst'a dechiaratiune asecura pe toti custodii Sionului odata pentru totu-de-un'a, ca se nu se tema, ca voi se me a-tingu de natur'a cea dogmatica a Uniunei, candu o cernu nu-mai d'in respectu politicu, ca unu raportu profanu intre un-guri si romani; numai despre uniune in acestu intielesu d'icu eu, ca Strigonulu o a motivatu in favorea bisericeii unguresci si spre subjugarea si caderea celei romane: Strigonulu o a plantatu in anim'a imperatului Leopoldu si a romaniloru: Stri-gonulu o a udatu prin Jesuiti: Strigonulu o a crescutu: Stri-gonulu o a smulsu dupa ace'a totu prin Jesuiti d'in animele unei parti a romaniloru: si pote ca totu Strigonulu o va smul-ge si d'in animele celei-l-alte parti — daca nu se va lasa de metropolitura, de proteptoratu, de primatia si supromatia, si de verce domnire si influentia a sup'a bisericeii romaniloru. Subu inalt'a proteptiune a acestui Strigonu fabricau Jesuitii diplome false: scoteau rescripte de la curte si bule de la Rom'a pentru nou'a subjugare a bisericeii romane subu titlu de Episcopatu alu Fagarasiului; numai simplicitatea preotiloru romani ape-

ra demnitatea Metropoliei romaniloru, de n'a apusu cu totulu. ca nu luara intru nemicu atari bule si rescripte, ci continua-ra si dupa uniunea acèst'a, ca si inainte de ea, a cantà in tote bisericele romane totu pe Arciepiscopulu loru ca si mai nainte. Ce folosu potea se aiba Rom'a desbracandu de demni-tatea arci-episcopesca pe Arciereulu romaniloru, cari acumu si-intarisera legaturele cele naturali si cu legature religiose, daca nu lucrà Strigonulu uugurescu la umilirea bisericeii ro-manesci; eu credu, ca ast'a nu o facea neci curtea imperate-sca, ne-ci Rom'a, dar' Strigonulu manducea tote lucrurile uni-unei la curte si la Rom'a, si fara influentia si voia lui nu se facea nemicu in lucrurile bisericeii romane, cum nu se face neci asta-di.

Se d'icemu inse, fiindu ca romanulu tieneminte fa-cerea de bine si nedreptatea — beneficii et injuriae memor esse solet — se d'icemu, cum-cà d'in fontan'uniunei au cursu nesci midiloce materiali pentru romanii, cu cari nu putienu s'au adjutatu, fiindu cu totulu despoiatu de averile bisericesci sub principii calvinesci: se d'icemu, ca d'in uniune a esitu privilegiulu preotiloru romani de a nu stare la judecata in catu pentru personele loru, fara numai inaintea Sinodeloru bisericeii romane: se d'icemu, ca uniunea a nascutu si scolele Blasiului, d'in cari a resaritu o multime de lumine intre romanii: se d'icemu, ca uni-nea a datu ocaziunea unoru romanii, de ni-au adusu me-moria inceputului si a saugelui nostru d'in Rom'a, si au se-menatu de nou virtutile strabune in pamentulu Daciei: se d'icemu in urma, ca uniunea i-au inviatu pe romanii d'in lesim-re, uniunea i-au desceptatu d'in somnu si le-au insuflatu spi-retu de vietia, ca se lucre la indreptarea sortei nostre de la Inocentiu pana in diu'a de asta-di; se nu uitamu inse a pune in cumpena si vulnerile infpte natiunei nostre prin uniune, daca voimu a ne cunoscè raporturile cu ungurii si in acestu respectu.

(Va urmà.)

pentru ca sê se pota vedè curatu, câ vrasmasi'a între aceste doue popore nu dateza de eri alalta-eri, precum se mai crede pana in diu'a de asta-di in unele cercuri, nici câ acê-a-si aru fi pote intrretienuta de politic'a straina, ci câ, ea si-are bogatulu sêu isvoru chiaru in legislatiunea vechia si noua a tieriei, cu a carei ajutoriu, apoi in cursulu vecuriloru se prefacù in sangele si medu'a poporatiunei, buna-ora ca in Turci'a.

In seclulu alu 17-lea coreligiunarii romano-catolici, magiari si sasi, indemnati mai vertosu de misiunarii germani s'au ruptu in patru confesiuni, adeca in cea catolica, in cea protestanta luterana, in protestanta calviniana, ce se numesce si reformata unguresca, si in cea sociniana sêu ariana, cari la noi se dîce si secuiesca. Boierii Transilvanici, magiarii si romanii au trecut parte mare la calvinia, éra patriicii sasiloru si chiaru poporul sasescu au adoptatu luterani'a. Dupa acêst'a se decretâ de repetîte ori in diele tieriei, cum câ acele patru confesiuni au sê fia egale indreptâti, sêu dupa terminulu juridicu Transilvanu, religiones receptae. De aci in colo noii sectatori incercara cele mai felurite câi, pentruca sê induplece si pe Romani la reformatiunea religioasa. — VEDIENDU CÂ ROMANII NU SE ABATU DE LA CREDINTI'A LORU, AFARA NUMAI DE BOIARI SI DE UNELE FRACTIUNI D'IN POPORU, DIETELE ARISTOCRATICE DECRETARA IN CONTRA LORU ASIÀ:

„Aici sê nu se inticlega aici ce se tienu de legea Romaniloru sêu a Greciloru, carii suntu suferiti nu mai in modu provisoriu pana la bun'a placere a principiloru si a locuitoriloru privilegiati“ (Approbatum constitutionum Partis I tit. I, art. 3). Mai tardiu éra-si.

„Natiunea romanescă in acesta patria nu este considerata ca indigena, nici religiunea ei nu se renumera între cele indreptatite; totu-si clerulu romanescu pe câtu timpu va mai fi rabdatu aici pentru folosulu tieriei, sê se tiena de urmatoriile, (urmeza doue puncte forte umilitorie. Approb. Const. P. I, tit. 8, art. 1).

Despre calugarii romanesci se decretase:

„Fiindu câ nici religiunea natiunei romanesci nu este renumerata între cele patru religiiuni legale, de aceea nici acea clasa, ce se numesce a calugariloru, nu este primita, ci mai vertosu oprita d'în tiera. Deci se lasa in deplin'a voia a dietei si a principiloru, ca ori candu voru judecâ de cuvintia sêu de trebuintia, sê-i dea pentru totu deuna peste otaru“ (Approb. Const. Part. III, tit. 8, art. 1).

Acestu articlu de lege s'a executatu totu-de-una cu multa rigore, in câtu chiaru asta-di vre o trei sêu patru ieromonahi suntu suferiti in Transilvani'a numai ca d'în gratia. Despre popii romanesci se dîce curatu in compilatarum constitutionum Edicto XLII cumu câ; „Acestia potu fi arestati si aruncati in temnitia numai d'în prepusu (banuiela), dupa care apoi sê se pornesca cercetare asupr'a loru. De aceea nu ve mirati, daca vedeti pana asta-di tragendu pe preotii romanesci cu atâta usioretate in cercetâri criminale, pentru câ noi amu vediutu mai multi d'în ei batuti si aruncati in temnitia fâra nici o judecata, sêu inrolati in regimente.

D'în prea interesant'a colectiune de legi religioase Transilvane, publicate de d. profesoriu I. Moldovanu, de la No. XI pana la No. XVI a Arhivului pentru filologia si istoria, se adivesce pe deplinu, câ pana câtra anii 1560—80 persecutiunea religioasa ajunsese asià departe, in câtu nu numai boiarimea, ci si o parte d'în poporul tieranu se calvinise supunendu-se totu odata la unu episcopu calvinescu; éra fiindu câ Romanii totu voiau sê scape de acelu episcopu, asià in diet'a de la anulu 1568, tienuta la Turd'a, se decretase pedepse aspre in contr'a toturor, cari aru mai cutezâ a retrece de la calvin'a la legea vechia; éra in diet'a d'în 1600 art. 25, se decreta pedeps'a mortei a supr'a Romaniloru si preotiloru, cari ar' fi cutezatu a trece in tieriele romanesci.

Prin articlulu de lege d'în anii 1620, 1622 si 1650, Romanii d'în Transilvani'a si d'în partile Ungariei sunt opriti de la portarea ori câroru arme, nici macaru unu cutîtu mai mare, nici asià numitele baltagie nu le erâ iertatu sê porte.

Nu voimu sê punemu la proba rabadarea cititoriului cu citate mai numeroase, ne simtîmu inse indetorati a repetî adevêrul istoricu atinsu mai in susu, câ adeca imperatii d'în cas'a Habsburg erau obligati a pune juramentu, câ voru observâ tote aceste-a legi barbare si le voru esecutâ cu tota precisiunea.

ROMANIA.

O fapta frumoasa.

Ori-cine cunosce fâra indoieia importanti'a orasiului Brail'a, ca portulu celu mai principale alu Romaniei, unde comerciulu joca unu rol insemnatu cu tote lacunele, ce tier'a

nostra ofere in midilocenele de comunicatiune; acestu orasiu este locul de intelnire a mai toturor natiuniloru d'în Europa. Speranti'a ori-carui Romanu inse, câ portulu Brailiei va deveni cu tempulu unulu d'în diamantele principale, ce va ornâ coron'a Romaniei, cresce si mai multu candu privesce la aventulu ce si-a luat de câti-va ani. Si intr'adeveru, nu sunt multi ani de candu Brail'a, marele portu alu Romaniei, pare a fi condamnatu sê stè locului, d'în caus'a paralisiiei ce dominâ spiritele. Gratia inse omeniloru, cari au datu impulsu unei noue directiuni in victi'a publica, acêsta paralisia a incetatu in orasiulu nostru. Brail'a se bucura asta-di de o reputatiune, ce nu o aveâ mai inainte. — Consiliulu comunale alu urbei, care se compune d'în omenii cei mai doritori de binele comunu si in capulu carui-a se afla unu barbatu animatu de sentimentele cele mai sincere pentru libertatea si prosperarea Romaniloru, consiliulu comunale, dîcemu, petrunsu de adoverulu, câ un'a d'în conditiunile esintiale pentru desvoltarea unei societâti este neapertu instructiunea, a cascigatu mari drepturi la recunoscintia orasiuniloru prin asiduitatea sa, de a o aduce in stare de inffiorire. Daca acum posedemu pre langa atâto-a scole de ambele sese si unu bunu gimnasiu, care este frecuentatu de copii d'în tote clasele, detorimu acêst'a omeniloru, cari diregu a facerile cetatiansci si cari nu omitu nimicu de a incuragiâ totu ce se raporta la desvoltarea intelectuale.

Asta-di avemu fericirea a laudâ inca o fapta, pentru care consiliulu nostru comunale de sicuru merita aplausele toturor Romaniloru amatori de progresulu instructiunei. D'în initiativ'a dlui Primariu s'a acordatu de consiliulu comunale d'în Brail'a dlui G. Frollo, profesore de limb'a italiana la Gimnasiulu Carolu I, o subventiune de 450 galbeni pentru editarea unui dictionaru italianu-romanu (vol. I); francesco-romanu (vol. II) si romano-italiano-francescu (vol. III), pentru care bani autorele va dâ primariei locali unu numeru ecivalinte de esemplare. Acêst'a opera, fructulu laborei de 10 ani a eruditulu nostru profesore, va face epoca in literatur'a filologiei romane; ea imple o lacuna sentita de toti, cari se ocupa cu studiulu limbelor francesca si italiana. Afara de acêst'a, ce'a ce este si mai principala, va contribui forte multu la a ne face pre noi Romanii mai bine cunoscuti fratiloru nostri italieni. Câtu despre valoarea sciintifica intrinseca a operei, avemu satisfactiunea morale de a anuncia toturor, câ dictionarul este lucratu cu o esactitudine si diligintia rara; o proba d'în cea d'antâia cola imprimata la Pest'a ne stâ inainte si n'avemu de câtu a laudâ acurateti'a tipariului. — Onorabilele d. Frollo ne-a facutu onorea sê ne insarcineze de a ne face interpretulu multiamiriloru sale inaintea consiliului comunale, si noi nu ne potemu implini mai bine acêst'a frumoasa datoria, de câtu, dandu publicitatii o fapta asiè de laudabile a consiliului comunale d'în Brail'a.

Strainii voru potè vedè de aci, câ Romanii, departe de a-i urgisi, dupa cum s'a dîsu adesea, seiu sê le fia recunoscatori ori de câte ori voru lucrâ ca d. Frollo, a carui opera suntemu sicuri câ va culege meritele ce i-se cuviniu.

G. DIMITRESCU,
Doct. in dreptu.

Varietati.

* * (Interpelatiunea dlui Tincu.) Cu raportu la interpelatiunea dnului Avramu Tincu, publicata la tempulu sêu si in colonele acestui diurnalu, serie „Magyar Polgâr“ urmatoriile: „Priminu o incunoscintiare, d'în carea vedemu, câ rusinarea femeiei prin profesorulu Dier, despre carea a vorbitu dlui Tincu, a constatu d'în una descriere psihologica schitiata de profesorulu numitu inaintea invetiacciloru; éra tirani'a lui Dier fatia cu colegii sêi profesori constâ d'în jalb'a unui profesoru rusofilu, pre carele Dier l'a admoneatu ca directoru, pentru câ a respanditu la prolegeri idee panslavistice. Aceste sunt grosnicele peate a le lui Dier in ochii dlui Tincu. No, daca d. Tincu s'a crescutu in Blasiu si si-a selintitu judiciulu in scolele de acolo, apoi, diu, multiemimu de marea lumina de sciintia, a le carci radie, dupa „Federatiunea“, se respandescu d'în Blasiu preste totu Ardealulu.“ — D'în parte-ne nu ne batemu capulu cu analisarea argumentelor interpelatiunei dlui Tincu, atât'a inse vremu sê credemu, cumcâ lucrulu stâ precum l'a descriu d. Tincu, si nu precum lu-esplica „M. P.“ Cu tote aste-a noi inca n'am aprobatu si nu poteam aprobâ acea interpelatiune a dlui T., inse nu d'în caus'a cuvintelor, ce a intrebuintiatu — cari de altmintrea inca si le poteâ alege mai bine — ci d'în punctulu de vedere alu neconsecintiei, ce a doveditu d. T. prin acea interpelatiune. Anume, dupa ce dsa a suscrisu interpelatiunea cunoscuta, si prin urmare a consimtîtu si cu energios'a declaratiune a dlui Macelariu, acceptâmu ca sê ièe alta resolutiune si sê nu se mai demita la neci unu felu de lucru in diet'a unguresca. Câci bine a vediutu dlui T. si cei de o parere cu dsa: cum stâ treb'a cu fratii unguri. Respunsulu capetatu de la ministrulu Horváth, apoi impregiurarea, câ chiaru dlui T. s'a vediutu silitu a constatâ, cu oo casiune, câ nu i se ierta neci sê vorbesca in diet'a Ungariei, credemu câ au fostu do ajunsu pentru ca sê alunge ori ce ilusiune, ce pote câ a mai avutu unulu sêu altulu. Si daca cu tote aste-a dlui T. si-a continuatu rolulu, inceputu prin intrarea sa in diet'a ung., noue ni pare forte reu, câ nu-lu potemu invidia pentru rezultatulu la care a ajunsu, si ne tienemu de strinsa detorintia a insemnâ aci, câ asemene neconsecintia este tare periculoasa si taia adencu in simtiemintele curate a le poporului nostru. A luâ parte la agendele

dietei unguresci, éra de alta parte a face unu pasiu natiunale si a storee de la publicu, la urma, ce seiu eu, pote si cutare „adresa de multiemire“, si apoi a-si continuâ procederea de mai inainte, — este mai multu decâtu peccatu, si numai pana odata merge urceorulu la apa. Odata, de douo ori, se potu amagi cei buni si lesne crediatori, ér' deca se dosamagescu, apoi nu mai este iertare.

In câtu pentru cuvintele lui „M. P.“ prin cari vre sê batjocuresca scolele d'în Blasiu, insemnâmu, câ chiaru de a' fi studiatu d. T. in Blasiu si chiaru candu interpelatiunea dsa ar' documentâ ce-va selintire de judiciu, ceea ce noi negâmu, omeni cu asemeni insusfri voru fi esitu si d'în scolele Clusului, precum potu esi si d'în ori care alta scola d'în limme. De altmintrea incunoscintiamu pre „M. P.“, câ, cu scirea nostra, nice unulu d'înre dnii deputati romani ardeleni, cari au luat parte la lucrârele dietei unguresci, n'au capetat nice impulsulu pentru asemene pasiu, nice crescerea de la scolele d'în Blasiu. Si daca „M. P.“ vede intr'adeveru ce-va selintire de judiciu in interp. dlui T. si vre cu de a tari'a s'atribue cutarei scole, apoi ac'a nu se pote atribui decâtu scoliloru unguresci, pote chiaru Universitatei regesci unguresci, unde d. T. si-a completatu studiulu, câci la scolele romane d'în Blasiu, cu scirea nostra, n'a studiatu neci odata.

* * (Profesorulu Dier si Dr. Tincu.) D'în Transilvani'a se serie, câ profesorulu Dier d'în Sibiu, care si-afia onorea vatemata prin interpelatiunea deputatulu Tincu in diet'a Ungariei, a sositu in Orestia, spre a intentâ procesu contr'a numitululu deputatu. Tribunalulu scaunulu d'în Orestia inse s'a dechiaratu necompetinte la portatarea acestui procesu, pentru câ Dr. Tineu se bucura de immunitatea unui deputatu, si afara de aceea pretins'a vatemare de onore nu s'a comisu in Orestia, ci in Pest'a.

* * (Linia ferata d'în Transilvani'a.) Ni-amu tienutu de detorintia a inregistra pana acum tote scirile despre progresulu lucrârilor la antâia linia ferata d'în Transilvani'a, asemenea si despre terminulu, candu se va deschide comunicatiunea pre acêst'a linia. D'înre tote scirile, câto s'au colportatu in ast'a privintia pana acum nu s'a realizatu nici un'a, si asiè ne tomemu, câ nu se va implini nici cea urmatoria. — Se dîce adeca, câ podulu preste Muresiu langa Branicie'a va fi de sicuru gat'a pana in 27 l. c., asiè in câtu linia pana la Orestia se va potè intrebuintia de publicu, de la finea lunii curinti incolo. Distantia de la Orestia pana la Alb'a-Julia abie se va gatâ pana in finea lui septemvre.

* * (Imperatulu in vestminte civile.) E cunoscutu, câ imperatulu nu prè iubesce imbracamintele civile; chiaru si la balurile cetatieniloru vieneni maiestatea sa se infatîsia totu-de-un'a in uniforma militaria, si in câtu ne aducemu aminte numai anu, cu ocaziunea visitei in Parisu a facutu antâia or costumulu civilu un'a mica concessiune. Foiele d'în Vienâ raporteza acum cu multa placere, câ sambeta ser'a au potutu vedè pre maiestatea sa imbracatu in vestminte civile.

Sciri electrice

Vienâ, 17 augustu. „Wiener Abendpost“ respinge ca nefundate, afirmatiunile lui „Wanderer“ câ diplomatii austriaci facu opusctiune regimului, si asigura, câ atari incercâri voru fi impedeate cu tota energi'a.

Parisu, 17 augustu. Monitoriulu de sera de dominica publica unu autografu imperatescu, datu in Fontainebleau, in 15 l. c. si adresatu generalulu Mellinet, in care autografu imperatulu fericiteza gard'a natiunala pentru tienut'a si bunulu ei spirit. Imperatulu dîce, câ va contâ totu-de-un'a pre patriotismulu ei.

Brusefa, 17 augustu. Monitoriulu belgien publicu urmatoriulu buletin: Principele de corona, a carui morbu de câte-va dîle incoce devenise totu mai greu, se afla acum mai bine.

Vienâ, 17 augustu. Foi'a oficiala publica unu sîru lungu de decorari, cari s'au impartîtu la dnâa nascerei imperatului.

Bernu, 17 augustu. La recercarea unui aginte diplomaticu elvetianu, câ ce pusctiune va ocupâ Elveti'a, fatia cu unu resboiu eventualu germano-francescu, consiliulu confederatiunii a respunsu, câ Franci'a n'a facutu pana acum nici unu pasiu pentru una aliantia militaria si comerciala cu Elveti'a. Refusarea unui atari aliantie d'în partea confederatiunei e sigura.

Triestu, 18 augustu. Flot'a anglesa a parasitu asta-di portulu Triestului.

Madridu, 17 augustu. In Ispani'a domnesce pace (?).

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu:
ALESANDRU ROMANU.